

17. Драганова Т. Імпортозаміщення як фактор економічного зростання України. [Електронний ресурс] / Т. Драганова, С. Сідлярчук – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_3_2011_11_15_16/importozamishhennja_jak_faktor_ekonomichnogo_zrostannja_ukrajini/5-1-0-7.
18. Біленко В.О. Заміщення імпорту стимулювання експорту: погляд економічної теорії [Електронний ресурс] / В.О. Біленко, Ю.М. Петрусенко. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31060/1/Bilenko_Import.pdf.
19. Самусева Л.А. Генезис теории импортозамещения / [Електронний ресурс] / Л.А.Самусева, Е.Н. Петрушкова. – http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2012/Economics/16_108769.doc.htm.
20. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі: моногр. / Ю.М. Пахомов, Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський – К.: Вид-во “Україна”, 1997. – 237 с.
21. Линдерт П. Экономика мирохозяйственных связей / П. Линдерт; пер. с англ.; общ. ред. и предисл. О.В.Ивановой. – М.: Прогресс, 1992. – 520 с.
22. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ.; под ред. и предисл. В.Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
23. Тутов С. Украина: путь из кризиса на внутренний рынок [Электронный ресурс] / С. Тутов – Режим доступа: <http://rakurs.ua/337-ukraina-put-iz-krizisa-na-vnutrennij-rynok> – Заголовок с экрана.
24. Кругман П.Р. Международная экономика/ П.Р. Кругман. – М. Обстфельдт: 5-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – 832 с.
25. Шпичак О.М. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні у контексті купівельної спроможності населення / О.М. Шпичак, О.В. Боднар // Економіка АПК. – 2013. - №6. – С.5-13.
26. Основні завдання Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки (у розрізі регіонів України). – К.: МінАПП, 2013. – 70 с.
27. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / [Кваша С.М., Власов В.І., Кривенко Н.В. та ін.]; за ред. С.М. Кваши. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 80 с.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2014 р.

*

УДК 338.43

**В. Д. ЗАЛІЗКО, кандидат фізико-математичних наук,
доцент, докторант
Національний університет Державної податкової служби України**

Рослинництво України в системі забезпечення внутрішньої та глобальної продовольчої безпеки

Постановка проблеми. Зважаючи на відсутність в національному законодавстві Закону України „Про продовольчу безпеку України”, аналоги якого існують у більшості високорозвинутих країн світу, вітчизняні вчені провідних наукових центрів активно розробляють теоретико-методологічні засади формування продовольчої безпеки України. Останніми роками серед наукової спільноти зникли непорозуміння щодо місця продовольчої безпеки в економічній системі країни. Ми поділяємо думку більшості вчених стосовно того, що продовольча безпека є важливою складовою економічної безпеки і, враховуючи актуальність досліджень, які

стосуються визначення ролі різних галузей сільського господарства у процесі забезпечення глобальної продовольчої безпеки, проведемо системний аналіз виробництва продукції рослинництва через призму поліпшення соціально-економічного розвитку сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням загальних проблем, що стосуються розвитку сільських територій, займалися на різних рівнях такі вчені, як Р. Амір [9], В. Борщевський [4], М. Орлатий, І. Гнибіденко, І. Демчак [5], Є. Кирилюк [2], П. Саблук, О. Білорус, В. Власов [6], Л. Тимченко [8] та ін. Але в цих дослідженнях недостатньо висвітленими залишилися питання, пов'язані з визначенням ролі вітчиз-

© В.Д. Залізко, 2014

няного сільського господарства (зокрема, й рослинництва) у процесі забезпечення продовольчої безпеки та розвитку сільських територій.

Мета статті – висвітлити роль рослинництва у системі забезпечення продовольчої безпеки країни і встановити пріоритети у контексті соціально-економічного розвитку сільських територій проведенням системного аналізу виробництва продукції рослинництва.

Виклад основних результатів дослідження. Нині вітчизняні сільгоспвиробники функціонують за відсутності Закону України „Про продовольчу безпеку України”. Нагадаємо, що два роки тому був розроблений проект відповідного Закону, який майже одночасно без обговорень був прийнятий за основу й ухвалений, але менше, ніж через місяць було відповідне рішення про його відхилення [1]. Ми цілком поділяємо всі зауваження Президента України, які стосувалися Закону України „Про продовольчу безпеку України” (від преамбули до прикінцевих положень), за виключенням результативного висновку повністю відмінити його дію. Дійсно, у зв’язку з надшвидким проходженням читань проекту даного закону, його авторами було допущено низку стратегічних помилок і неточностей, які суперечили існуючим законам та підзаконним актам і головне – Конституції України (зокрема, у частині „надання центральним органам виконавчої влади з питань охорони здоров’я повноважень щодо регламентування обсягів споживання харчових продуктів громадянами фіксується порушенням ст. 48 Конституції України” й ін.).

На нашу думку, варто було б долучити до зазначених авторів групу наукових експертів (економістів-аграрників, юристів та інших науковців) і найближчим часом удосконалити даний закон відповідно до стандартів продовольчої безпеки високорозвинутих країн.

Нагадаємо, що в дослідженні В. Борщевського, В. Кравців і Л. Тимченко [4, 8] встановлено, що продовольча безпека країн ЄС має такі основні елементи:

фізична та економічна доступність їжі у кількісному та якісному відношенні усіх груп населення;

надійність, автономність і економічна самодостатність продовольчої системи (здатність спільної продовольчої системи мінімізувати вплив сезонних, погодних та інших факторів) [4, с. 51].

Проте використовувати в Україні без змін систему продовольчої безпеки ЄС і, зокрема, бюджетну підтримку сільського господарства, на нашу думку, недоцільно. Справа в тому, що вона поділяється „на дві частини, так звані два фіали: перший – 90% усіх видатків на виробництво, а другий – 10% на розвиток сільських територій” [4, с. 51-52], а за умови, що інфраструктура більшості сільських територій України, зокрема й соціальна її складова майже повністю знищені, то 10% очевидно буде недостатньо для розв’язання існуючих проблем.

На нинішній час в Україні держава, з одного боку, підтримує аграрних товаровиробників, зокрема, надаючи пільги в оподаткуванні, а з іншого – не робить відмінності між допомогою великим агрохолдингам чи корпораціям і маленьким фермерам та домогосподарствам, які змушені конкурувати за нерівних умов. При цьому всі вони не зобов’язані утримувати в належному стані інфраструктуру сільських територій, яка з кожним роком стає все гіршою.

Подібна політика значно поліпшила стан деяких галузей сільського господарства. Передусім це стосується тих напрямів високорентабельної сільськогосподарської діяльності, які не вимагають залучення значної кількості людських ресурсів, або ж є сезонними. Яскравим прикладом є прорив вітчизняної рослинницької галузі порівняно з іншими, зокрема тваринницької. Так, у період із 2000 по 2009 рік в Україні виробництво зернових і зернобобових культур можна уявити монотонно зростаючою функцією (рис. 1). У 2011 році був максимум виробництва, який вперше за роки незалежності перевищив майже на 6 млн т відповідний показник 1990-го, а в 2013 році зібрано абсолютний максимум – більше 60 млн т.

Такі відносно високі показники виробництва продукції рослинництва, безумовно,

позитивно впливають на розвиток сільсько-го господарства, поліпшують інвестиційну привабливість галузі, роблять Україну сильним світовим експортером зерна тощо, але при цьому в довгостроковій перспективі приховують ряд загроз для соціально-економічного розвитку сільських територій.

По-перше, підйом рослинництва в Україні відбувається на фоні знищення тваринництва, про що показує динаміка чисельності

поголов'я великої рогатої худоби (рис. 2). За останнє десятиліття у країні кількість поголів'я ВРХ досягло критичних показників, які майже вдвічі менші за повоєнні роки (1945-1946). Це ставить під загрозу не лише продовольчу безпеку країни (забезпечення м'яса, молока та ін.), а й майбутнє рослинництва, оскільки кількість внесених органічних добрив є вкрай недостатньою.

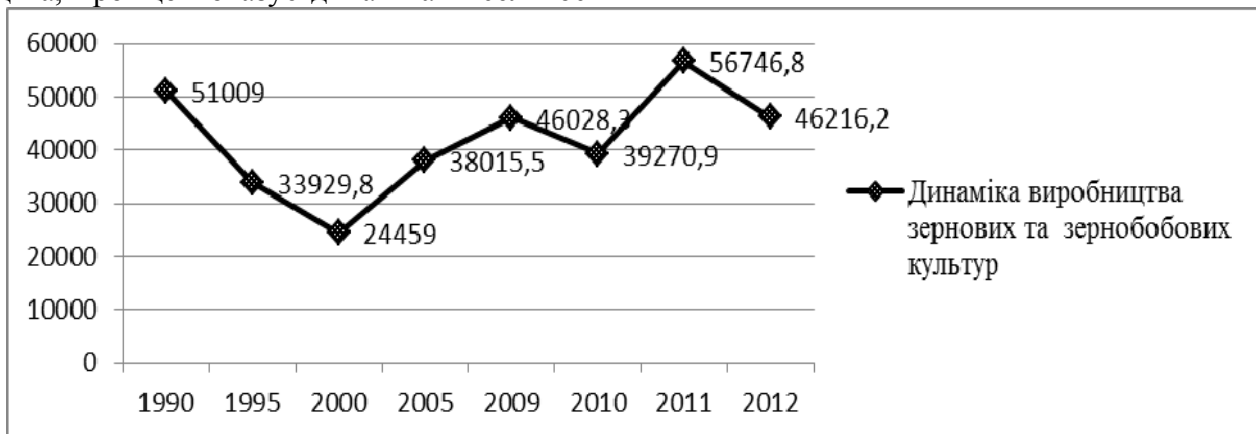

Рис. 1. Динаміка виробництва зернових та зернобобових культур, тис. т

Джерело: [7, с. 90].

Встановлена залежність між кількістю внесених добрив і поголів'я великої рогатої худоби (рис. 2) показує, що подібна форма сільськогосподарської діяльності призводить до виснаження родючих сільськогосподарських земель і унеможливуватиме вирощування продукції рослинництва в подальшому.

Про неможливість альтернативної заміни органічних добрив мінеральними наголошується у багатьох дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених, тим більше, що й мі-

неральних добрив нині вноситься недостатньо (майже вдвічі менше, ніж у 1990 р.).

У зв'язку з цим якість українських земель за останні двадцять років значно погіршилась і продовжує знижуватися внаслідок зменшення кількості гумусу та корисних речовин, які не поновлюються природним чином, що може призвести до екологічної катастрофи, яка спричинить ще більшу деградацію сільських територій і позбавить продовольчої незалежності України.

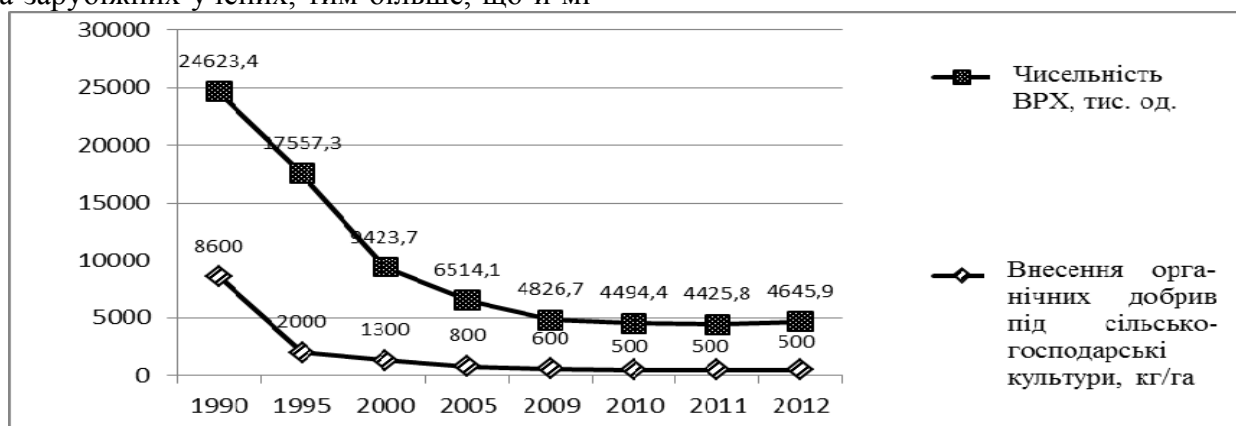

Рис. 2. Залежність динаміки чисельності поголів'я ВРХ та кількості внесених органічних добрив

Джерело: [7, с. 110-117].

По-друге, наявна яскраво виражена негативна тенденція до моновиборництва. Структура посівних площ сільськогосподарських культур неоднорідна, й усе більше акцент сільськогосподарського виробництва зміщується до вирощування технічних і землевиснажливих культур (рис. 3).

Великі агропідприємства, займаючись виключно високорентабельним виробницт-

вом, залишили низькорентабельні види сільськогосподарської діяльності на господарства населення, які вирощують, починаючи з 1995 року, майже повністю (до 97%) такі види стратегічно важливих продуктів як картопля, різні овочі, фрукти тощо, що унеможливило планування в цій сфері.

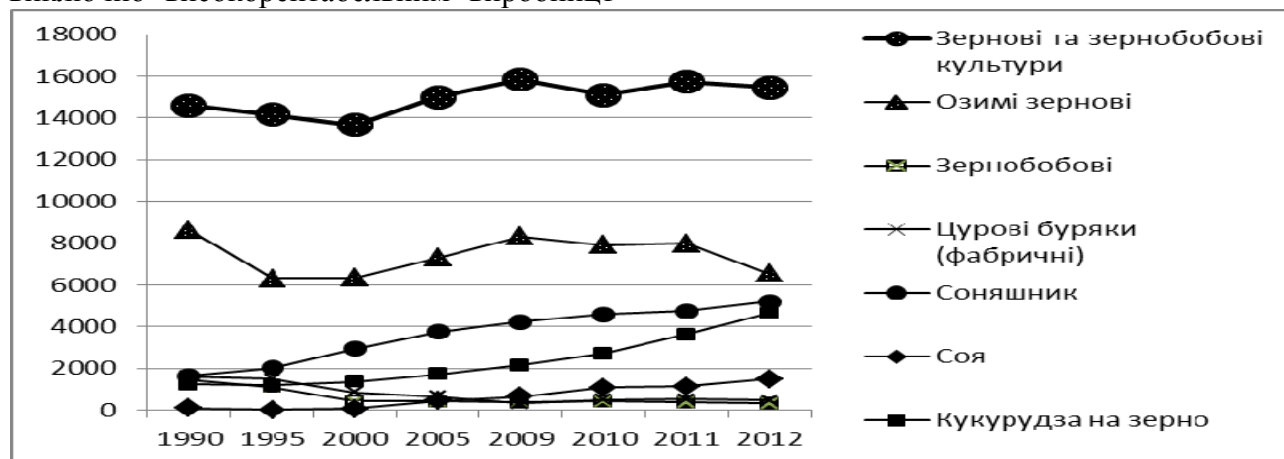

Рис. 3. Структура посівних площ сільськогосподарських культур

Джерело: [2].

Без ефективного державного регулювання економіки сільських територій і надалі відбуватимуться сезонні стрибки цін на сільськогосподарську продукцію та різноманітні продуктивні кризи („гречана”, „цукрова” й ін.). Зокрема, нині в Україні не створено повноцінної інфраструктури овочесховищ, елеваторів тощо, які б відповідали агропотенціалу країни та підтримували інертність цінової політики на продукцію рослинництва протягом року. Це додатково збільшить доходи сільгоспвиробників (особливо домогосподарств, фермерів і малих підприємств), оскільки вони змушені продавати свою продукцію (картоплю, яблука, зерно та ін.) значно дешевше у сезон збору врожаю. За сучасних умов виграють лише перекупники, або великі компанії із власною мережею збереження сільгосппродукції, а не дрібні товаровиробники, які проживають у межах сільських територій України.

По-третє, на фоні збільшення загального валового збору зернових таких важливих для легкої промисловості культур, як льондовгунець, коноплі й інших вирощується вкрай мало, і їхній валовий збір наближається до нульової позначки (до 100-200 т воло-

кна, що в середньому становить 4-8 т на область). Внаслідок відбулося закриття всіх великих льонзаводів, що значно підвищило рівень безробіття на сільських територіях, а відповідна продукція імпортується із закордону за високими цінами, що, у свою чергу, знижує якість та конкурентоспроможність продукції легкої промисловості й економіки країни загалом.

По-четверте, продуктивність праці у сільськогосподарських підприємствах при виробництві продукції рослинництва нижча порівняно з тваринництвом, але при цьому є головною при визначенні продуктивності у цілому по сільському господарству України.

По-п'яте, серед усіх видів організаційно-правових форм господарювання агрохолдинги зайняли левову частку агробізнесу з виробництва продукції рослинництва, що загрожує продовольчій та економічній безпеці України, оскільки вони не зацікавлені у розвитку сільських територій як соціально-економічної системи. Власники великих аграрних фірм, не проживаючи за місцем своєї економічної діяльності, ставлять за мету максимально зменшувати свої видатки, й передусім це стосується системної матеріаль-

ної підтримки соціальної інфраструктури сільських територій, що негативно впливає на їхній соціальний розвиток.

По-шосте, надмірна залежність економіки сільських територій та валової продукції сільського господарства від рослинницької галузі. Зокрема, як показано у дослідженні М. Орлатого [5, с. 472], „із 2008 року через рослинницьку галузь сільськогосподарські підприємства зменшили обсяг валової продукції”, а це негативно вплинуло на доходи сільського населення і змусило їхню чисельність до трудової міграції.

Якщо говорити про один із найважливіших економічних показників економіки сільських територій, а саме про виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу, то воно у всіх областях України (за винятком Дніпропетровської та Черкаської) не досягло показників 1990 року, що свідчить про наявність невикористаного значного агрорезерву. Це при тому, що чисельність населення в Україні скоротилася за незмінних територіальних і кліматичних

умов. Відзначимо, що нині виробництво зернових в Україні значною мірою визначається природно-кліматичними, а не техніко-технологічними умовами, оскільки саме у лісостепових та степових областях країни збирають понад 83% урожаю (рис. 4). При цьому виробництво продукції рослинництва в основному відбувається за рахунок експлуатації наявного природного агропотенціалу без залучення механізмів його поновлення, що зумовлює деградацію сільських територій.

Аналіз статистичних даних [7] показує, що рослинництво Полісся України потребує негайної допомоги з боку держави, оскільки більшість сільськогосподарських культур, які характерні для вирощування в цьому регіоні (льон, картопля, промислові коноплі й ін.), за ціновою політикою не є рентабельними та їхнє виробництво або майже згорнуте, або ж неконтрольоване, оскільки зосереджене в рамках домогосподарств населення і щороку зменшується.

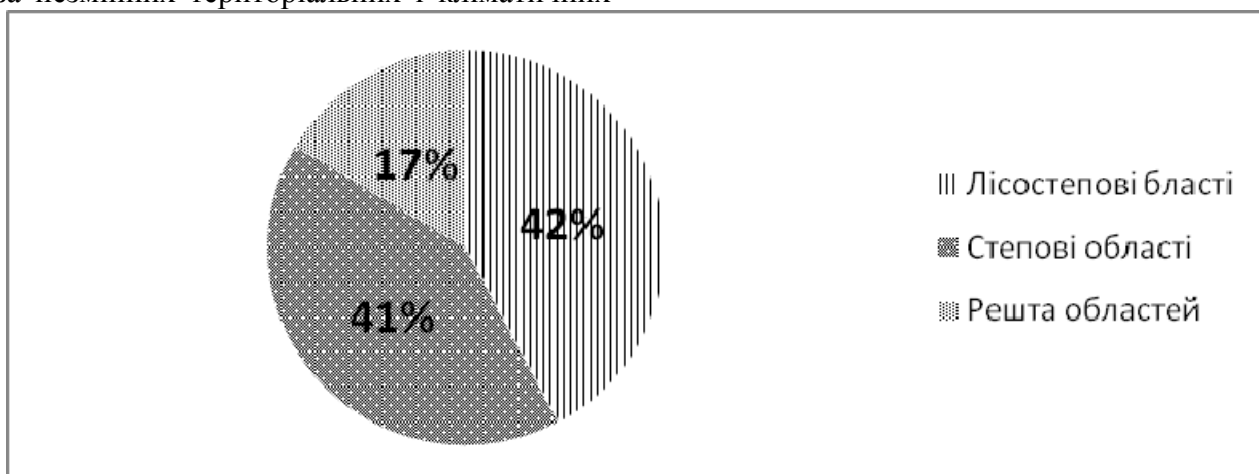

Рис. 4. Частка виробництва зернових в Україні залежно від природно-кліматичних умов

Джерело: [5,7].

Розуміючи складність ситуації, в якій опинилося сільське господарство України, профільним міністерством було розроблено проект стратегії розвитку сільського господарства до 2020 року. Згідно з нею у 2020 році в Україні має збиратися близько 80 млн т зерна, тому за шість років доцільно одночасно активізувати виробництво в регіонах – аутсайдерах (поліська зона, Закарпаття й ін.) і надалі нарощувати виробництво в областях – лідерах шляхом диверсифікації видів зернових культур, поліпшення основних показ-

ників інтенсифікації рослинництва, зокрема через збільшення врожайності за рахунок поліпшення стану сільськогосподарських земель та впровадження екологічних технологій.

Окремо дослідимо роль вітчизняних фермерських господарств у виробництві продукції рослинництва, оскільки загальна кількість такого виду суб'єктів підприємництва у сільському господарстві України становить понад 70%, але їхня питома вага у виробництві сільськогосподарської продукції є

незначною (5-8%). Проаналізуємо причини цього негативного явища, оскільки, на нашу думку, фермерство є однією з найоптимальніших форм господарювання в контексті забезпечення екологічної й продовольчої безпеки країни.

Щодо продукції рослинництва, то згідно зі статистичними даними рентабельність її виробництва фермерськими господарствами є однією з найкращих по Україні, при цьому обсяг виробництва, очевидно, залежить від чисельності фермерів в області, але не прямо пропорційно (рис. 5).

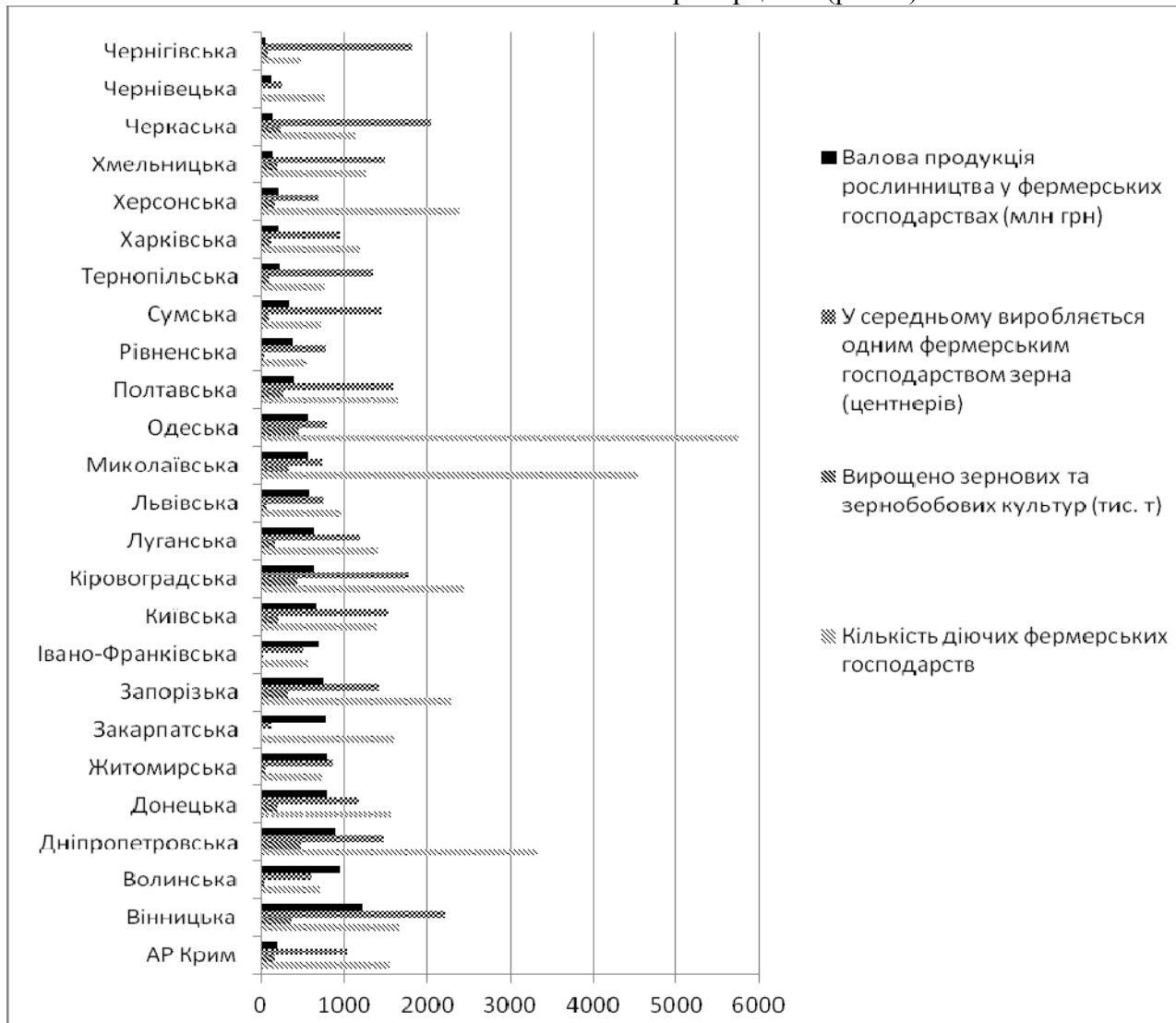

Рис. 5. Основні відомості про діючі фермерські господарства за регіонами в аспекті виробництва продукції рослинництва

Джерело: [5, с. 490, 620; 7, с. 351-356].

Так, в Одеській області зареєстровано найбільшу кількість фермерських господарств, але вони вирощують на майже 3 млн т зернових менше, ніж такі господарства Дніпропетровської області, кількість яких менша на 2425 од.

Отже, аналізуючи офіційні статистичні дані та дослідження фахівців, можна дійти таких попередніх висновків. У Чернігівській, Черкаській і Вінницькій областях, незважаючи на відносно незначну кількість

фермерських господарств, вони показують високу економічну ефективність виробництва продукції рослинництва. Варто також відзначити такі області, як Житомирська, Київська, Сумська, Тернопільська й Хмельницька, в яких відносно висока ефективність ведення сільського господарства фермерами галузі рослинництва.

В Україні станом на 2012 рік чисельність працівників у фермерських господарствах становить трохи більше 100 тис. осіб (найбі-

льше у Дніпропетровській – 8921 особа, а найменше – в Івано-Франківській – 1031 особа) [7, с. 354]. У середньому на кожного працівника фермерського господарства припадає близько 40 га сільськогосподарських угідь (90% з них рілля), причому і тут спостерігається значна диференціація – від 5,8 га на Закарпатті до 60 га на Луганщині. Це опосередковано доводить про існування фермерських господарств – „привидів”, які самі безпосередньо не займаються виробництвом продукції рослинництва, а неофіційно здають землю великим господарствам, одержуючи при цьому дотації від держави. Серед усіх фермерських господарств України, які вирощують продукцію рослинництва, фермери Кіровоградської, Вінницької та Дніпропетровської областей одержали найбільше валової продукції рослинництва, а найменше – у Закарпатській, Рівненській і Чернівецькій. Разом із тим фермери Одеської й Миколаївської областей, чисельність яких одна із найбільших в Україні, показали досить посередні результати валового збору продукції рослинництва.

Зазначимо, що всі фермерські господарства України виробили продукції рослинництва у 2012 році на 12843 млн грн, що становить 8,6% від валового збору даної продукції в Україні. Це показує низьку активність та економічну ефективність фермерських господарств у вирощуванні зернових і зернобобових культур, де основними виробниками залишаються господарства населення й недержавні сільськогосподарські підприємства, які разом виробляють понад 90% відповідної продукції.

Якщо говорити у цілому про валову продукцію рослинництва усіх видів сільгоспвиробників, то офіційний індекс її останніми роками зростає і станом на 2012 рік становив 130% відповідно до 2005 року [7, с. 9].

Разом із тим питома вага різних областей у виробництві валової продукції рослинництва є занадто нерівномірною й розпорошеною [5, с. 515]. Проведений аналіз динаміки

питомої ваги областей України у виробництві валової продукції рослинництва показав, що, починаючи з 1990 року, незмінною є трійка областей – аутсайдерів валового збору зернових – це Івано-Франківська, Чернівецька та Закарпатська й трійка лідерів – Вінницька, Дніпропетровська й Харківська області. Причому у Харківській та Дніпропетровській областях, починаючи з 2005 року, рослинницька галузь знаходиться у стані неперервного спаду включно до 2010 року, що дало змогу в цей період вийти в лідери таким областям, як Київська, Полтавська та ін. Варто відзначити, що серед усіх областей України лише Херсонська область у період із 1995 до 2010 року постійно нарощує питому вагу у виробництві валової продукції рослинництва, впритул наближуючись до регіонів-лідерів [7, с. 44].

У цілому станом на 2012 рік найбільше в Україні валової продукції рослинництва зібрали Хмельницька, Вінницька, Київська, Черкаська, Полтавська й Харківська області (у середньому від 8 до 10,5 млн грн). Потребують державної допомоги у сфері рослинництва такі області, як Волинська, Рівненська, Луганська, Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, а також АР Крим, які вирощують до 4 разів менше відповідної продукції, ніж зазначені регіони-лідери.

Найгірша ситуація в Івано-Франківській та Волинській областях, де упродовж десяти років, починаючи з 2000-го, йде монотонне зменшення виробництва продукції рослинництва, що загрожує зникненню галузі.

Проте, якщо порівнювати показники врожайності та валового збору зернових за кордоном у тих країнах, де якість сільськогосподарських угідь і природно-кліматичні умови не кращі, ніж в Україні (рис. 6), то можна помітити, що, впроваджуючи ті ж новітні технології, що й Франція, Німеччина, Швейцарія та інші високорозвинуті країни, в Україні реально вирощувати вдвічі більше зернових культур, перейшовши граничний рубіж у 100 млн т.

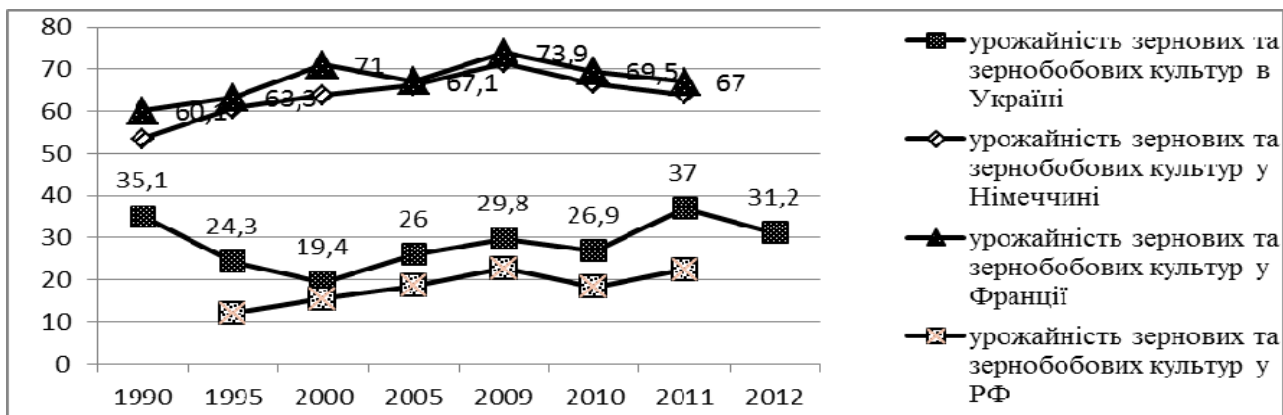

Рис. 6. Міжнародні порівняння врожайності зернових і зернобобових культур, ц/га

Джерело: [7, с. 384].

Це дасть можливість дещо поліпшити продовольчу безпеку, зокрема, в Нігерії, Пакистані та інших країнах, де місцевим сільгоспвиробникам (особливо фермерам) не вдається виробляти достатньо сільськогосподарської продукції і значна чисельність населення вмирає від голоду [9, с. 100], [11-15]. Оскільки за даними ФАО кожна восьма людина в світі страждає від хронічного голоду [10], тому таку продукцію рослинництва України, як жито, пшениця, овес та інші злакові як мінімум негуманно використовувати для виробництва пального для автомобільного й іншого транспорту. Дану сільськогосподарську продукцію варто насамперед використовувати для боротьби зі світовим голодом, і Україна з її значними запасами чорнозему може відігравати вагому роль.

Висновки. Рослинницька галузь є однією з найперспективніших у сільському господарстві України, хоча на нинішній час її потенціал розкритий не повністю й досить нерівномірно відносно регіонів України. Неefективне використання сільськогосподарських земель призводить до вирощування монопродукції рослинництва (в основному виснажливих технічних і зернових культур) та стало каталізатором у створенні ряду загроз продовольчій, а, отже, й економічній та екологічній безпеці країни. Зокрема, варто окремо наголосити на надмірній розораності сільськогосподарських угідь (за часи колишнього Радянського Союзу), значна частка яких у зв'язку зі складною фінансово-економічною ситуацією сільських територій

і країни в цілому повною мірою не використовується за цільовим призначенням. Унаслідок цього відбувається забур'янення та заліснення орних земель, погіршення хімічного складу ґрунтів тощо. Крім того, на фоні відносно стабільного розвитку рослинницької галузі за останнє десятиліття добробут сільського населення стабільно погіршується, що передусім пояснюється високим рівнем сільського безробіття, низькими заробітними платами й відсутністю механізмів формування індивідуальних продовольчих ресурсів регіонів. Досить часто найвищий дохід одержують не сільгоспвиробники (особливо це стосується домогосподарств населення та дрібних фермерських господарств), а посередницькі структури, які перепродують готову сільськогосподарську продукцію, несучи при цьому найменші ризики. У зв'язку з цим назріла необхідність модернізації механізмів державного регулювання у сфері виробництва й реалізації продукції рослинництва спрощенням доступу дрібних товаровиробників до ринків збуту як в Україні, так і за її межами.

Разом із тим проведений аналіз показує, що у довгостроковій перспективі за умов ефективного державного управління аграрним потенціалом України буде достатньо для забезпечення не лише внутрішньої продовольчої безпеки, а й для підтримки глобальної продовольчої безпеки, оскільки вже нині Україна входить у трійку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції, левову частку якої становить продукція рослинництва.

Список використаних джерел

1. Карта проходження проекту Закону України „Про продовольчу безпеку України” № 8370-1 від 28.04.2011р. [Електронний ресурс] / Портал „Ліга: Закон”. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI011.html.
2. Кирилюк Є. М. Сучасний стан і шляхи гарантування продовольчої безпеки України / Є. М. Кирилюк // Вісн. Черкаського ун-ту. Економічні науки. – 2009. – Вип. 153. – С. 49-58.
3. Пропозиції до Закону України „Про продовольчу безпеку України” № 8370-1 від 28.04.2011р. [Електронний ресурс] / Портал „Ліга: Закон”. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI011.html.
4. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : [моногр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; наук.ред. В. В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с.
5. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки) : моногр. / М. К. Орлатий, І. Ф. Гнибіденко, І. М. Демчак та ін.; за ред. М. К. Орлатого. – К. : НДІ „Укراгропромпродуктивність”, 2012. – 752 с.
6. Саблук П. Т. Глобалізація і продовольство: моногр. / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов, – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
7. Статистичний збірник „Сільське господарство України” за 2012 рік; за ред. Н.С. Власенко. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – 402 с.
8. Тимченко Л.Д. Некоторые проблемы правового обеспечения продовольственной безопасности / Л.Д. Тимченко, Н.И. Рагимов // Baki Universiteti Xəbərləri. – 2009. – № 4. – С. 1-12.
9. Amir R.M. Analysis of household food security concerns and coping strategies of small farmers in northwestern highlands of Pakistan / R.M. Amir, Babar Shahbaz, Tanvir Ali, M.I. Zafar // Pak. J. Agri. Sci. – 2013. – Vol. 50(3). – С. 505-510.
10. FAO / World agriculture towards 2008/2050. Project for food, nutrition, agriculture and major commodity groups Global Perspective Studies. FAO. June 2008. – 56 с.
11. Gojenko B. Land use, food and nutrition security – case study in rural Uzbekistan [Електронний ресурс] / B. Gojenko, I. Leonhaeuser, G. Stulina. – Режим доступу : <http://ideas.repec.org/p/ags/ugidic/159125.html>.
12. Masinde G. V. Food security coping strategies in female and male headed households in Kenyan slums: The case of Kawangware, Nairobi / Masinde G. V. // International Journal of Social Sciences and Entrepreneurship. – 2014. – Vol. 1 (9), P. 36-54.
13. Mjonono M. Nvestigating household food insecurity coping strategies and the impact of crop production on food security using coping strategy index (CSI) / Mfusi Mjonono, Mjabuliseni Ngidi, Sheryl L. Hendriks // 17th International Farm Management Congress, Bloomington/Normal, Illinois, USA. – 2009. – P. 312–326.
14. Nwachukwu I.N. Impact of selected rural development programmes on poverty alleviation in Ikwuano LGA, Abia State, Nigeria / I. N Nwachukwu, C. I. Ezech // African Journal of Food Agriculture Nutrition and Development. – 2007. – Vol. 7, № 5.
15. Okwoche V. A. Asogwa Analysis of Food Security Situation among Nigerian Rural Farmers / Victoria A. Okwoche, and Benjamin C. Asogwa // International Journal of Agricultural, Biosystems Science and Engineering. – 2012. – Vol. 6. – № 12. – С. 100–104.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2014 р.

* * *

Новини АПК

Україна та Білорусь домовилися поглибити співробітництво в галузі АПК

Міністр аграрної політики та продовольства України Ігор Швайка зустрівся з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Білорусь в Україні Валентином Величко.

Під час зустрічі Ігор Швайка відзначив позитивну динаміку і конструктивний характер україно-білоруського співробітництва у сфері АПК та підкреслив важливість подальшого розвитку взаємодії в рамках україно-білоруської Робочої групи щодо збільшення взаємної присутності на ринках України та Республіки Білорусь сільськогосподарської, харчової та іншої продукції. Він наголосив, що наразі в Україні діє досить розгалужена торговельна мережа молочної та м'ясної продукції. Також відзначив важливість врегулюванні питання з поставками в Україну білоруської молочної продукції.

Сторони обговорили цінову ситуацію на імпортовані з Білорусі молокопродукти. Ігор Швайка запропонував провести консультації між ветеринарними службами з усіх питань імпорту-експорту молочної продукції, включаючи питання надання права поставок зазначеної продукції в Україну. На зустрічі були розглянуті також питання двостороннього співробітництва в галузях рослинництва і насінництва, харчової та переробної промисловості, ветеринарного та фітосанітарного контролю, сільськогосподарського машинобудування тощо.

Прес-служба Мінагрополітики України